

POWSTANIE STYCZNIOWE

Oś czasu

Notatka z lekcji

1. Początki idei pracy organicznej na ziemiach polskich;
2. Odwilż posewastopolska w Rosji i królestwie polskim;
3. Manifestacje patriotyczne i „rewolucja moralna” wzrost aktywności politycznej polskiego społeczeństwa;
4. Stronnictwa polityczne w królestwie polskim „biali” i „czerwoni”;
5. Polityka A. Wielopolskiego i jego reformy;
6. Bezpośrednie przyczyny i okoliczności wybuchu powstania styczniowego;
7. Wymowa i znaczenie manifestu tymczasowego rządu narodowego;
8. Przebieg i charakter walk powstańczych w królestwie polskim i na Litwie;
9. Rola dyktatorów i rządu narodowego;
10. Kwestia chłopska podczas powstania styczniowego dekret cara o uwłaszczeniu;

Nazwa	„czerwoni”	„biali”
Członkowie	studenci, inteligencja i mniej zamożne mieszczaństwo	zamożna szlachta oraz bogaci przedsiębiorcy
Charakter	radykałny	umiarkowany
Dążenia	do jak najszybszego wybuchu powstania i gruntownych reform (m.in. uwłaszczenia chłopów bez odszkodowania dla właścicieli ziemskich)	do wszechstronnego rozwoju kraju i stopniowych reform (brano pod uwagę uwłaszczenie chłopów, ale z odszkodowaniem dla właścicieli ziemskich); walka zbrojna dopiero po zdobyciu sojuszników za granicą

- manifestacje patriotyczne w 1861 r.
- ważniejsze starcia w 1863 r.
- potyczki
- główne punkty przerzucania posiłków z zaborów pruskiego i austriackiego
- twierdze

**Herb powstańczy, symbolizował złączenie
3 narodów Rzeczypospolitej:**

- Polski (Orzeł Biały),
- Litwy (Pogoń)
- Ukrainy (Michał Archanioł, herb Rusi Kijowskiej)

Kozacy atakują Kościół św. Anny w Warszawie

Aleksander Wielopolski

KOMITET CENTRALNY

JAKO TYMCZASOWY

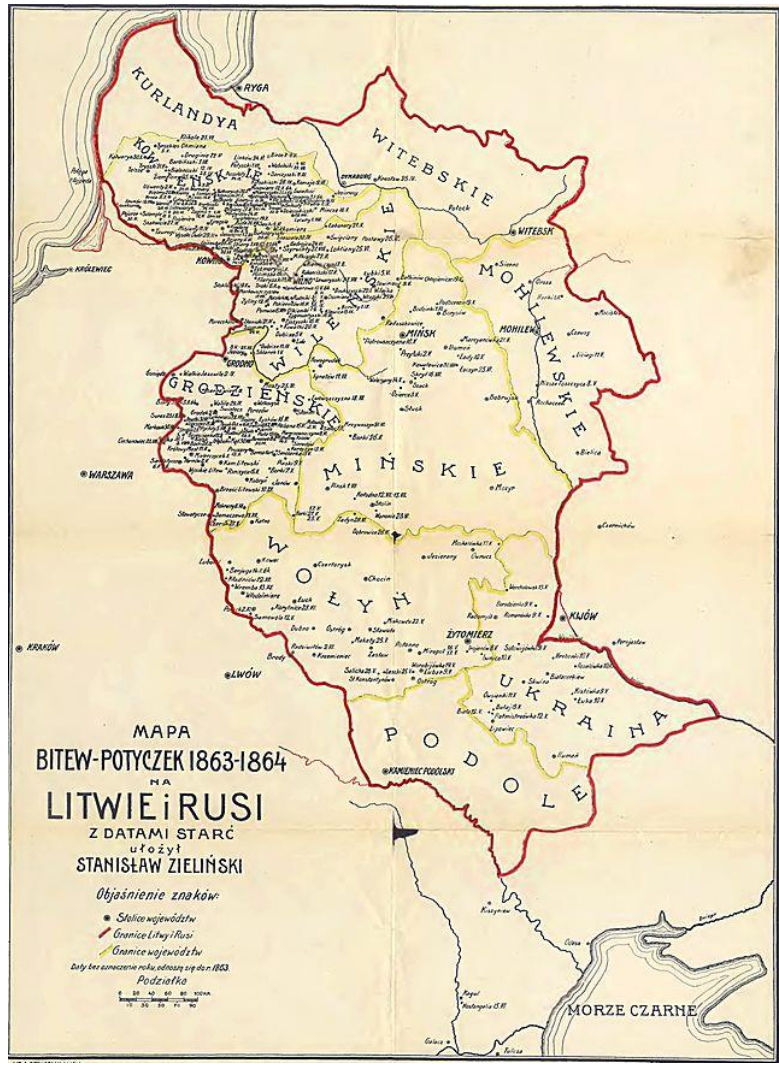
Rząd Narodowy.

Niechajmy rząd najczelniejszy rozwieściłony oporem męczonęj przezeń ofiar, postanowił zadać jej cios stanowczy — porwać kilkadziesiąt tysięcy najdzielniejszych, najgorliwszych jej obrońców, oblicz w niewąstny mandur moskiewski i pognać tysiące mil na wieczną węłkę i zatrącenie. Polska nie chce, nie może poddać się bezopornie temu sromotnemu gwałtowi pod karą hańby przed potomnością powinna stawić energiczny opór. Zastępy młodzieży walecznej, młodzieży poświęconej, ożywie gorącą miłością Ojczyzny, niezachwianą wiarą w sprawiedliwość i pomoc Boga, poprzysięgły rzucić przeklecie jarzmo lub zginać. Za nią wiec Narodzię Polski, za nią! Po straszliwej hańbie niewoli, po niepojętych męczarniach nieisku, Centralny Narodowy Komitet obecnie jedyny, legalny Rząd Twój Narodowy, wzywa Cię na pole walki już ostatniej, na pole chwale i zwycięstwa, które Ci da i przez imię Boga na Niebie dać przysięga, bo wie, że Ty, który wczoraj byłeś pokutnikiem i mścicielem, jutro musz być i będziesz bohaterem i olbrzymem. Tak, Ty wolność Twoją, niepodległość Twoją, zdobydziesz wielkością takiego mężwa, świętością takich ofiar, jakich Lud zadec nie zapisal jeszcze na dziejowych kartach swoich. Powstającej Ojczyźnie Twój i dasz bez zalu, słabości i walumia wszystkich krew, życie i mienie, jakich od Ciebie zapotrzebuje. W zamian K. C. N. przyrzeka Ci, że siły dzielności Twojej nie zurniają, poświęcenia nie będą stracone, bo ster, który unajuje, silną dźwierzć będzie ręką. Złamie wszystkie przeszkody, roztręci wszelkie zapory, a każdą nieprzechylnosć dla świętej sprawy, nawet brak gorliwości, sełgać i karać będzie przed sąrowym, choć sprawiedliwym trybunałem obrzonęj Ojczyzny. W pierwszym zaraz dniu jawnego wystąpienia, w pierwszej chwili rozpoczęcia świętej walki, K. C. N. ogłasza wszystkich synów Polski, bez różnicy wiary i rodu, pochodzenia i stanu, wolności i równości Obywatelami kraju. Ziemia, którą Lud rolniczy posiadał dotąd na prawach czynszu lub pańszczyzny, staje się od tej chwili bezwarunkową jego własnością, dzielakrawem wieczystem. Właściciele posiadłości, wynagrodzeni będą z ogólnych funduszów Państwa. Wszyscy zaś kamornicy i wyrobnicy, wstępujący w szeregi obrońców kraju, będą w razie zaszczytnej śmierci na polu chwale, rodziny ich otrzymują z dóbr Narodowych dział obrzonęj od wrogów ziemi. Do lipni wiec, Narodzię Polska, Litwy i Rusi, do broni! bo godzina wspólnego wyzwolenia już wybiła, stary miecz nasz wydobyl, świąty sztandar Orła, Pogoni i Archaniola rozwinął.

A teraz odbywamy się do Ciebie Narodzię Moskiewski: tradycyjnym hasłem naszym jest wolność i braterstwo Ludów, dla tego też przebieżamy Ci nawet mord naszej Ojczyzny, nawet krew Pragi i Oszaniany, gwałty ulic Warszawy i tortury lochów C. n. d. Przechodzamy Ci, bo i Ty jesteś miedzy i mordowany, smutny i męczony, trąpy dzieci Twoich kołuszają się na szubienicach carskich, prorozy Twoi marzną na słońcu w Sybiru. Ale jeżeli w tej stanowczej godzinie nie uznasz w sobie zryzety za przemość swi tzych pragnień dla przyszłości, jeżeli w zapasach z nami dasz poparcie tyranowi, który zabija nas a deperze po Tobie — bieda Ci! bo w obliczu Boga i swiata całego, przeklniemy Cię na hańbę wiecznego poddaństwa i murke wiecznej niewoli, i wzywamy na straszny bój zagłady, bój ostatni Europejskiej Cywilizacyi z dziękiem barbarzyństwem Azyi.

Warszawa, dnia 22 Stycznia 1863 r.

Manifest Tymczasowego Rządu Narodowego

W czasie powstania styczniowego ogółem stoczono 1229 bitew i drobnych potyczek

Dyktatorzy powstania

- **Ludwik Mierosławski**
(od 17 lutego do 11 marca 1863)
- **Marian Langiewicz**
(od 11 marca do 18 marca 1863)
- **Romuald Traugutt**
(od 17 października 1863 do 10 kwietnia 1864)
- **Aleksander Waszkowski**
(od 12 kwietnia do 19 grudnia 1864)

Dekret o uwłaszczeniu i przyznaniu chłopom na własność użytkowanej przez nich ziemię.

БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ

МЫ, АЛЕКСАНДРЪ II,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОВЛАДЕЦЪ ВЪСРОССІЙСКОЙ,
ЦАРЬ ПОЛЬСКОЙ, ВЕЛИКИЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКОЙ,

и проч., и проч., и проч.

Объявляемъ всѣмъ вѣрнымъ подданнымъ
НАШИМЪ въ Царствѣ Польскомъ:

Августѣйшій Родитель НАШЪ, въ не-
прекращающемся попеченіи о благе вѣрнѣйшихъ
ЕМУ народовъ, всегда обращалъ особенное
вниманіе на самое многочисленное и наи-
менѣе обезпеченное сословіе земледѣльцевъ.
Присутствуя къ устройству оного въ Царствѣ
Польскомъ, ОНЪ началъ съ крестьянъ, жи-
вущихъ въ вѣчныхъ казенныхъ и въ имѣ-
ніяхъ маіоратныхъ, пожалованныхъ рус-
скими помѣщикамъ; крестьяне эти были по-

Z Bożej Łaski

MY, ALEXANDER II,

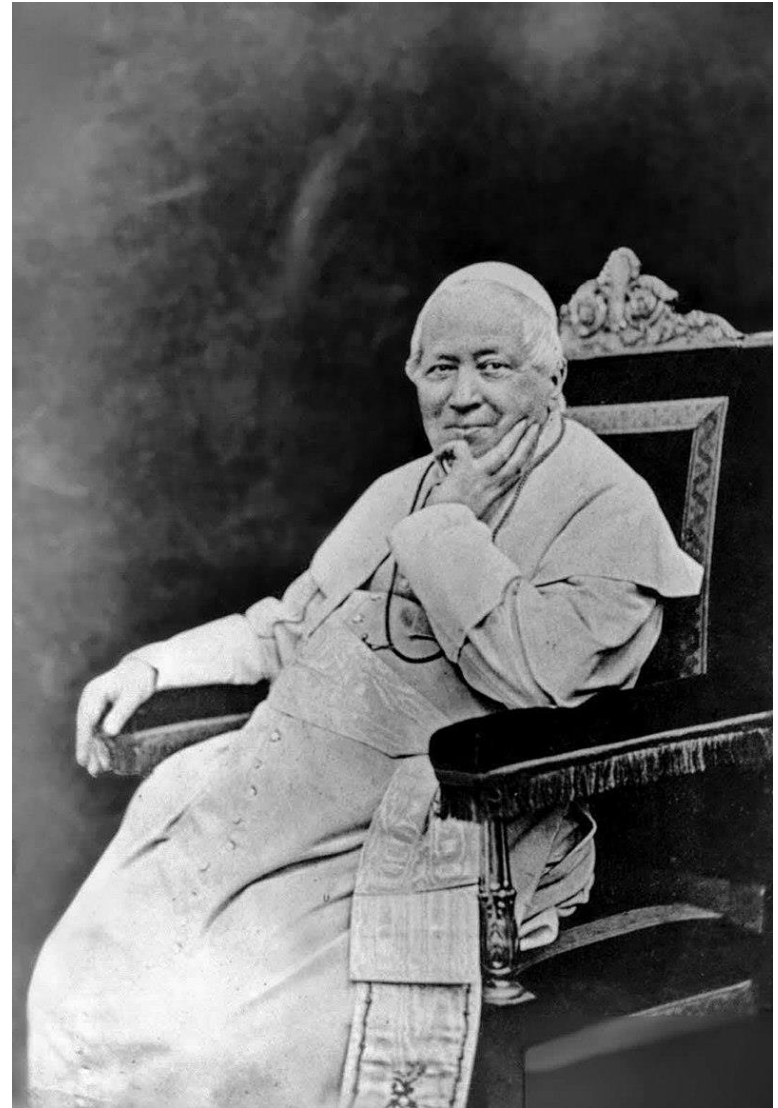
Cesarz i Samowładca Wzzech Rosyi,
Król Polski, Wielki Xiążę Finlandzki,

etc., etc., etc.

Objawiamy wszystkim NASZYM wiernym
poddanym w Królestwie Polskiem:

Najdostojniejszy Rodzic NASZ, w nieustannej
troskliwości o pomysłność powierzonych MU
ludów, zwracał ciągle szczególną uwagę
na najliczniejszą a najmniej obdarzoną klasę
rolników. Przystępując do jej urządzenia
w Królestwie Polskiem; rozpoczął ON od wło-
ścian, zamieszkałych w dobrach Rządowych
i w dobrach Najmilsociwiów rozdawowanych
Obywatelom Rosyjskim. Włościanie dóbr tych
stopniowo oswobadzani byli od najszczern-

*„... sumienie mnie nagli, abym podniósł
głos przeciwko potężnemu mocarzowi,
którego kraje rozciągają się aż do
bieguna... Monarcha ten prześladowuje z
dzikim okrucieństwem naród polski i podjął
dzieło bezbożne wytępienia religii
katolickiej w Polsce”*

Fragment mowy papieża Pius IX 24 kwietnia 1864 r.

Aleksander Sochaczewski, Pożegnanie z Europą

Powstanie styczniowe (1863–1864)

Przyczyny powstania

Ogólne

1. Reformy po przegranej przez Rosję wojnie krymskiej rozbudziły w Polakach nadzieję na niepodległość.
2. Powstały stronnictwa polityczne: „czerwonych”, którzy szykowali się do walki, i „białych”, którzy chcieli najpierw pozyskać sojuszników.
3. Wojsko rosyjskie krwawo tłumiało pokojowe manifestacje w Warszawie, uważane przez Polaków za element rewolucji moralnej.

Bezpośrednia

Branka polskich spiskowców do rosyjskiego wojska, przeprowadzona w połowie stycznia 1863 r. na polecenie Aleksandra Wielopolskiego.

Przebieg powstania

1. W nocy z 22 na 23 stycznia 1863 r. 6 tysięcy słabo uzbrojonych powstańców uderzyło na garnizony rosyjskie; żaden atak nie zakończył się pełnym sukcesem.
2. Z powodu przewagi Rosjan powstanie miało charakter wojny partyzanckiej.
3. Władze powstania ogłosiły uwłaszczenie chłopów, by zachęcić ich do walki; chłopci pozostali jednak w większości bierni.
4. Kierujący powstaniem Rząd Narodowy utworzył tajne państwo; jesienią 1863 r. Romuald Traugutt został dyktatorem powstania.
5. W marcu 1864 r. władze rosyjskie ogłosiły uwłaszczenie chłopów w Królestwie Kongresowym, co ostatecznie zniechęciło ich do udziału w powstaniu.
6. W kwietniu 1864 r. Rosjanie aresztowali Traugutta; tajne państwo przestało istnieć.
7. Jesienią 1864 r. powstanie zakończyło się klęską.

Bilans walk

1. Ponad 20 tysięcy poległych i zamordowanych powstańców.
2. Spalone miasteczka, wsie i dwory.
3. Kilkadziesiąt tysięcy powstańców zesłanych na Syberię.
4. Rozpoczęcie rusyfikacji Polaków.

Uwłaszczenie

1. W zaborze pruskim rozpoczęte w 1811 r. (w Wielkim Księstwie Poznańskim w 1823): chłop mógł nabyć ziemię, jeśli oddał jej część szlachcicowi jako odszkodowanie.
2. W zaborze austriackim w 1848 r., w rosyjskim w 1864 r.: wszyscy chłopci otrzymali ziemię; odszkodowanie dla właścicieli zapłaciło państwo za pieniądze z podatku nałożonego na chłopów.

Pytania

- terminy: praca organiczna, „czerwoni”, „biali”, branka, ukaz, wojna partyzancka, dyktator, „rewolucja moralna”, odwilż (wiosna) posewastopolska;
- podaj daty: wybuchu powstania (22 I 1863), ogłoszenia manifestu Tymczasowego Rządu Narodowego (22 I 1863), ukazu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim (III 1864);
- postaci: Aleksander Wielopolski, Ludwik Mierosławski, Marian Langiewicz, Romuald Traugutt;
- wymień założenia pracy organicznej;
- określ przyczyny powstania styczniowego;
- przedstaw programy polityczne „białych” i „czerwonych”;
- scharakteryzuj przebieg walk powstańczych;
- omów okoliczności i skutki wprowadzenia dekretu o uwłaszczeniu w Królestwie Polskim;
- wskaż przyczyny upadku powstania styczniowego.